

1976 AUG
BUDAPEST
308

Mozaik a főváros múltjából

244

Divatkép a Városmajorból 1804-ben

Az új divat erkölcsstelenségét és túlzásait szidni mindig hálás téma volt. 1804-ben a Városmajorban — akkori nevén Stadmárhofban — sétáló közönséget Furkás Tamás a következőképp figurázta ki:

„Némelyek igazi paradicsomhoz hasonlítják a Stadmárhofot. De nem is hiába, mert minden vasárnap török muzsikának ámitó hangja mellett ott eszik és iszik mindenik, akinek pénze van. Egy tréfás deák a minap azt mondotta, hogy ő a gróf Teleki házáat, amely Budán van, noha nagy és roppant épület, mindazonáltal mégis ki tudná mázolni, ha a festéket, amelyet a Stadmárhofba járkáló fehér személyek a pofájokon viselnek, egy rakásra vakarhatná. Ha az embernek 12 szemei volnának, még sem láthatna eleget, mert az ott sétáló díszes világ minden úton más módival vakítja az ember szemét. A fehér személyek most megint egy új módit feltaláltak, tudni illik: az üngekből kivágják az ujjokat s mezételek karral fickándoznak, némelyek pedig ünget se viselnek, hanem gyöngye fátyolruháskába öltöztetve fel s alá sétálgatnak, hogy szépen nyótt testeiknek gyönyörűségét nyilván megmutassák. Egynéhányan pedig mellig érő fehér hálót akasztanak a fejekre, hogy mázolt képei a nap sugarának melegségétől el ne pörkölődjenek, ámbár a cigánynál is feketébbek. A férfiak pedig török bugyogókat viselnek, amelyek oly bővek, hogy 6 láb is beleférne az olyan bugyogóba.”

Szomorú pünkösdhétfő

1837. május 15-én, pünkösdhétfőn a pest-budai lakosok régi szokás szerint kirándultak a budai hegyekre. A kirándulók számát 12 000-re becsülték. A nap első fele kellemesen telt el, de négy óra tájt nagy zápor tört ki. Fél ötkor megszűnt az eső, és az ünneplő közönség lélekszakadva sietett hazafelé. Tíz perc szünet után azonban új, az előbbinél sokkal erősebb zivatar támadt, amely hamarosan felhőszakadássá változott. A völgyekben húzódo utakat, ahol gyalogosok, kocsik, szekerek és lovak zsúfolódtak össze, tajtékzó vízárral lepte el. Nyolcember fulladt meg, holttestüket csak másnap szállították el.

A késő estig tartó zivatar következtében árvíz öntötte el a Tabánt is. Összedűlt a Horváth-kert melletti Ördögárok-híd és több ház. A romok alatt két kisgyerek pusztult el. Az árvíz áldozata lett két bérkocsi és több szekér, utasaik közül csak ketten menekültek meg: egy kocsis és egy angol utazó, aki a pünkösdi ünnepre jött Budára. Szerencsésebben járt az a fiatal férfi, aki selyemernyővel a kezében tartózkodott a bástyán. A villám kiverte kezéből az ernyőt, de ő maga csak kisebb égési sebeket szenvedett.

A Sashegy szőlőit jég verte végig, a tőkéket egészen tövig repesztette. Pesten kevesebb volt a kár, csak a Retek (ma Révay) utca házait öntötte el a víz.

Rablótámadás 1837-ben

1837. december 13-án este 6 órakor a Váci utcában egy posztókereskedő bezárta a boltját, és meghagyta inasának, a 17 éves Fónad Lajosnak, hogy a kulcsokat vigye haza magával. Az

inast útközben, anélkül, hogy észrevette volna, két gonosztevő nyomon követte. A rablók egy szűk közben kővel bevették az inasgyerek fejét, majd a kulcsokat magukhoz vették és visszatértek az üzlethez. Egyikük elkezdte nyitogatni a lakatot, a másik sötét köpenybe burkolózva a közelben leselkedett. Szerencsére a szomszéd bolt tulajdonosa, aki épp zárni készült, furcsának találta, hogy egy idegen a posztókereskedő lakatjával bíbelődik. Rákiáltott: „Ki vagy? Mit akarsz?” A betörő ijedtében valami olyasfélét dadogott, hogy az az úr — és rámutatott köpenyes társára — ráparancsolt: nyissa ki a lakatot, mert fázik a keze. A köpenyes ezt hallva, a boltajtóhoz ugrott, kiragadta társa kezéből a kulcsokat, majd mindketten elrohantak.

A szegény inast a Rókus-kórházba vitték, ahol két napig eszméletlenül feküdt. Három fogát kiverték, ijedtében összeharapta a nyelvét, de fejszébe pár héten belül begyógyultak. A betörőknek a rendőrség nem akadt nyomára.

Víz tisztasági javaslat 100 évvel ezelőtt

A Vasárnapi Újság 1875 júliusában egy ma is aktuális kérdéssel foglalkozott: folyóvizeink tisztaságával. A cikk számos riasztó példán mutatja be, hogy az angol, francia és német folyók mennyire szennyezettek. Többek között beszámol Wakefield városka lakosainak szellemes ötletéről: a wakefieldiek levelet írtak az egészségügyi hatóságnak — de írószernem nem tintát használtak, hanem a Calder folyócska vizét, onnan mérítve belőle, ahol a város csatornája belefolyik.

A névtelen cikkíró attól fél, hogy előbb-utóbb a Duna is ilyen mocskos lesz, ha Budapest szennyvizét belevezetik. Ezért azt javasolja, hogy a szennyvízzel előbb szántóföldeket öntözzenek, hogy megtisztuljon, és csak azután engedjék a folyóba. Szerinte ehhez 250 lakosonként 2 acre (0,8 hektár) öntözőföld szükséges.

A fővárosnak akkor 350 000 lakosa volt, részükre tehát több mint 100 km² területre lett volna szükség, nem számítva az egyre sokasodó és egyre több szennyvizet kibocsátó gyárakat. Az öntözőföld nagyságáról fogalmat alkothatunk, ha elgondoljuk, hogy 1950-ig Budapest egész területe 192 km² volt.

Esti segélykiáltás a Dunáról

1875-ben már november végén keményre fordult az időjárás, s december elején a jégzajlás is megindult a Dunán. 7-én este a parton járkálók a folyó közepéről segélykiáltásokat hallottak, de a nagy sötétségben nem tudták kivenni, hogy kik és honnan kérnek segítséget. Csak valami sötét tömeget láttak úszni. Arra járt egy rendőrtiszt, aki a Dunagőzhajózási Társasághoz fordult: adjanak valami csónakot, amivel a segélykérőket ki tudja menteni. Fáradozása hiábavaló volt, sem a Társaságtól, sem máshonnan nem sikerült csónakot szereznie. Ekkor kocsiba ült és a parton követte a sötétben úszó testet, amely Kelenföldön az akkor épülő Összekötő vasúti híd gerendázatában szerencsésen fennakadt. Kiderült, hogy a jégtáblák az óbudai partról egy vízimalmot sodortak el, rajta két molnárlégénnyel. Mindkettőjüket sikerült kimenteni, az ijedségen kívül semmi bajuk sem történt.

Vértesy Miklós